

Teisėjo etikos kodeksas ir praktinis jo taikymas

NACIONALINĖS TEISMŲ ADMINISTRACIJOS

Administravimo skyriaus vedėja

Jovita Ramanauskienė

2021 10 12

TEISĖJO ETIKOS KODEKSAS

Visuotiniame teisėjų susirinkime (2006 m. birželio 28 d. sprendimu Nr. 12 P-8) buvo priimtas Teisėjų etikos kodeksas. Tai reiškia:

Teisėjai savo noru priima reikalavimų jų socialiniam statusui ypatumus;

Teismų savivaldos institucijos bei teismų administracijos pareigūnai imasi priemonių užtikrinti, kad šiame kodekse, Teismų įstatyme, tarptautiniuose teisės aktuose nustatytos moralės ir etikos normos būtų žinomos kiekvienam teisėjui ir pretendentui į teisėjus;

Teisėjai už šio kodekso pažeidimus traukiami atsakomybėn Teismų įstatymo nustatyta tvarka.

Kodekso tikslas

- Kodekso tikslas – apibrėžti veiklos ir elgesio principus, kurių turi laikytis teisėjas, vykdydamas teisės aktuose nustatytas funkcijas ir laisvu nuo tiesioginių funkcijų vykdymo metu;
- įtvirtinti, kad teisingumas ir kitos bendrai priimtose žmogiškosios vertybės teismų veikloje turi prioritetą; didinti visuomenės pasitikėjimą teismais ir teisėjais, kelti jų autoritetą.

Reikšmė

- Kodifikuoti etikos kodekso privalumai:
- padeda išspręsti profesinės etikos klausimus bei suteikia teisėjams teisę savarankiškai priimti sprendimus ir garantuoja jų nepriklausomumą nuo kitų valdžios institucijų;
- kodeksai informuoja visuomenę apie teisėjo elgesio, kurio jie gali tikėtis iš teisėjų, standartus;
- Implikuoja visuomenės pasitikėjimą teismais.

Šaltiniai

- Teisėjų etikos kodeksas (TEK), priimtas Visuotinio teisėjų susirinkimo 2006 m. birželio 28 d. sprendimu Nr. 12 P-8
- Bangaloro teisėjų elgesio principai (BTEP) tinklalapyje
- EŽTT jurisprudencija
- Lietuvos teismų praktika (KT, LAT, LVAT)

Teisėjų elgesio principai

- pagarba žmogui;
- pagarba ir lojalumas valstybei;
- teisingumas ir nešališkumas;
- nepriklausomumas;
- konfidencialumas;
- skaidrumas ir viešumas;
- sąžiningumas ir nesavanaudiškumas;
- padorumas;
- pavyzdingumas;
- pareigingumas;
- solidarumas;
- profesinės kvalifikacijos kėlimas.

Pageidaujamo elgesio formavimas per principus

Vadovaudamasis *pagarbos žmogui principu* teisėjas privalo laikytis šių taisyklių:

gerbti žmogų, jo teises ir laisves;

gerbti teisę ir visada veikti taip, kad nebūtų pažeidžiami teisingumo principai;

Vadovaudamasis *teisingumo ir nešališkumo* principais teisėjas privalo laikytis šių taisyklių:

kalba, veiksmais, priimamais sprendimais nediskriminuoti asmenų ar visuomenės grupių dėl lyties, seksualinės orientacijos, amžiaus, rasės, religijos ar įsitikinimų, odos spalvos, tautybės ar etninės priklausomybės, šeimyninės padėties ir imtis teisėtų priemonių pastebėtai diskriminacijai pašalinti;

neturėti asmeninio išankstinio nusistatymo priimant sprendimus ir nereikšti išankstinės nuomonės nagrinėjamos bylos klausimais;

konfliktinėse situacijose elgtis nešališkai, ieškoti objektyviausio ir teisingiausio sprendimo;

atliekant pareigas laikytis savo įsipareigojimo būti nepriklausomu ir neturėti asmeninio intereso ir kt.

Vadovaudamasis *nepriklausomumo principu* teisėjas privalo laikytis šių taisyklių:

vengti bet kokios neteisėtos pašalinės įtakos, kuri gali paveikti sprendimų priėmimą, netoleruoti neteisėto kišimosi į teisingumo vykdymą bei imtis priemonių tokiai veiklai nutraukti;

neprisiimti įsipareigojimų ar nesiimti veiklos, kuri trukdys tinkamai atlikti teisėjo pareigas.

-
- ▶ Vadovaudamasis sąžiningumo ir nesavanaudiškumo principais teisėjas privalo laikytis šių taisyklių:

elgtis taip, kad šeimos, visuomeniniai, socialiniai ir kitokie santykiai nekenktų teisėjo tiesioginių pareigų atlikimui;

nepiktnaudžiauti savo tarnybine padėtimi, siekiant paveikti kitų asmenų sprendimus;

nesinaudoti teismo turtu ir teikiamomis galimybėmis ne tarnybinei veiklai bei vengti valstybės turto ir lėšų nekompetentingo naudojimo, vykdamas tarnybines funkcijas;

nesiekti naudos sau, savo šeimai, artimiesiems ar draugams, naudojantis savo tarnybine padėtimi;

TEK VADOVAS

- ▶ TEDK, įvertinusi sukauptą medžiagą, 2018 m. parengė elektroninį Teisėjų etikos kodekso praktinį vadovą. Tikimasi, jog praktinis vadovas padės teisėjams priimti sprendimus netradicinėse procesinėse ir gyvenimo situacijose, tam, kad kad nenukentėtų nei teismo, nei teisėjo vardas. Taip tokiu būdu stiprinamas pasitikėjimas teismais visuomenėje, teisėjo profesija bei skleidžiama antikorupcinė kultūra.
- ▶ Teisėjų etikos kodekso praktiniame vadove kiekvienas įtvirtintas teisėjų elgesio principas aptariamas konkrečiais praktiniais pavyzdžiais pagal TEDK, Teisėjų garbės teismo sprendimus, Lietuvos vyriausiojo administracinio ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis bei Bangaloro teisėjų elgesio principus.

TEK- VADOVO TURINYS

- [teism 1 \(teismai.lt\)](http://teismai.lt)
- https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2019/04/d3_tek-praktinis-vadovas.pdf
- TEDK sprendimų, kurių analizė pateikiama vadove, pavyzdžiai:
- Komisija, vertindama aplinkybes dėl *pagarbos principo* pažeidimo, vadovaujasi praktikoje jau suformuluota teisėjo elgesio taisykle - teisėjas net ir sudėtingose, konfliktinėse situacijose turi išlaikyti kantrybę, bendrauti mandagiai, dalykiškai, nevartoti žodžių ar formuluočių,

dėl kurių gali kilti tam tikrų interpretacijų, dviprasmybių, o kalbėdamas teisėjas visada turi apgalvoti savo sakomų žodžių reikšmę ir vengti asmeninių vertinimų.

Teisėjas visose situacijose turi elgtis ir kalbėti taip, kad būtų išsaugotas geras teisėjo vardas ir nepakenkta teismo autoritetui (TEDK 2018 m. balandžio 27 d. sprendimas Nr. 8P-9).

-
-
- Pastangos suformuoti palankią nuomonę apie teisingumo vykdymą yra suprantamos ne tik kaip teisėjo orus elgesys teismo salėje, bet taip pat kaip teisėjo tinkamas elgesys bet kurioje gyvenimiškoje situacijoje. TEDK nuomone, tai, kad teisėjas delegavo teisėjo padėjėją į savivaldybės tyrimo komisiją, gali sudaryti pakankamą pagrindą manyti, kad teismo pirmininkas nėra politiškai neutralus (TEDK 2017 m. spalio 2 d. sprendimas Nr. 18 P-6).

KONSULTAVIMAS

- ▶ Teisėjų konsultavimas dėl Teisėjų etikos kodekso taikymo yra svarbi TEDK veiklos sritis. Vertindama individualią situaciją bei konkrečias aplinkybes Komisija formuoja rekomenduojamą teisėjo vertybinio elgesio standartą, atitinkantį teisėjo etikai keliamus reikalavimus.
- ▶ Konsultavimo pvz. – ar teisėjas gali dalyvauti mokyklos tėvų komiteto veikloje; ar teisėjas gali savanoriauti Vaikų pagalbos linijoje, ar teisėjui reikia nusišalinti, jei viena iš bylos šalių yra jo sutuoktinio darbdavys, ar teisėjas gal būti renkamas Rotary klubo pirmininku, ar teisėjai ir teismo darbuotojai turi teisę jungtis į asociaciją ir dalyvauti tokios asociacijos, kurios tikslas būtų bendra pažintinė veikla, švietimas, labdaros iniciatyva, veikloje.

Teisėjo etikos kultūros sklaida

- ▶ TEDK, akcentuodama teisėjų profesinės etikos sklaidos svarbą, pagal galimybes dalyvauja įvairiuose tarptautiniuose renginiuose bei juose sukaupta patirtimi įvairiomis formomis dalinasi su teisėjų bendruomene:
- ▶ Kiekvienais metais viešina veiklos ataskaitą, kurioje be statistinių duomenų pateikiamos tendencijos bei įžvalgos teisėjo profesinės sklaidos srityje;
- ▶ leidžia naujienlaiškį, kuriame apžvelgiamas priimtų sprendimų, rekomendacijų bei konsultacijų turinys;
- ▶ organizuoja atviras diskusijas su teismų bendruomene.

Tarptautinis pripažinimas

- ▶ 2020 m. vasario 24–27 d. Dohoje vykusiame Antrajame Pasaulinio teismų sąžiningumo tinklo (ang. Global Judicial Integrity Network) forume ypač aktuali buvo diskusija apie teisėjų elgesio profesinius standartus. Forumo metu buvo paminėta ir Lietuva, kaip gerosios praktikos pavyzdys, teisėjo etikos srityje.

-
- Visą reikšmingą informaciją apie teisėjo profesinės etikos sklaidą galima rasti:

<https://www.teismai.lt/lt/teismu-savivalda/teiseju-etikos-ir-drausmes-komisija/apie-komisija/182>